

Tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luvanvaraistaminen

Yleisohje kuntien tupakkalain valvonnasta vastaaville viranomaisille ja tupakkatuotteita myyville elinkeinonharjoittajille

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Tupakkatuotteiden vähittäismyynti	3
2.1 Tupakkatuotteiden vähittäismyynti luvanvaraista 1.4.2009 lähtien	3
2.2 Siirtymäaika säännökset	4
2.3 Tupakkatuotteen määritelmä.....	4
2.4 Tupakkatuotteen ostotilanteen jatkuva valvonta	5
2.5 Tupakkatuotteiden automaattiset myyntilaitteet	5
2.6 Tukkumyynti	6
3 Vähittäismyyntiluvan hakeminen ja luvan myöntämisen edellytykset	6
3.1 Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa	6
3.1.1 Myyntipaikan ja myyntipisteen määritelmät.....	7
3.1.2 Liikennevälineiden vähittäismyyntiluvat.....	7
3.2 Luvan hakeminen	8
3.2.1 Luvan myöntävä viranomaislainen	8
3.2.2 Sähköiset hakemukset	8
3.2.3 Kirjalliset hakemukset.....	9
3.3 Vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytykset	9
3.3.1 Hyväksyttävä tupakkatuotteiden myynnin omavalvontasuunnitelma	10
3.3.2 Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelu myyntipisteessä.....	11
3.3.3 Myyntipisteiden lukumäärä ja sijainti	12
4 Päätöksenteko ja muutoksenhaku	13
5 Esillä pidettävä myyntilupa	14
6 Muutokset myyntiluvassa ja myynnin lopettaminen	14
7 Tupakan myyntiluparekisteri ja julkinen rekisteri	15
8 Vähittäismyyntiluvan valvonta	16
8.1 Luvan haltijan omavalvonta.....	16
8.2 Viranomaisvalvonta	16
8.2.1 Kunnan valvonta- ja ilmoittamisvelvollisuudet ja menettely valvontatilanteissa	17
8.2.2 Viranomaisen tarkastus- ja tiedonsaantioikeus	18
9 Myyntiluvan peruuttaminen ja tupakan myyntirikkomus	18
9.1 Myyntiluvan peruuttaminen	18
9.2 Tupakan myyntirikkomus.....	20
10 Lupa- ja valvontamaksut	21
11 Säädökset	22

1 Johdanto

Tämä yleisohje käsittelee tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luvanvaraistamista, jota koskeva tupakkalain (laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13.8.1976/693) muutos (19.12.2008/984) tulee voimaan 1.4.2009. Ohje on tarkoitettu oppaaksi ja apuvälineeksi kuntien tupakkalain valvonnasta vastaaville viranomaisille sekä elinkeinotoiminnassa tupakkatuotteita myyville elinkeinonharjoittajille tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luvanvaraistamista koskevien säännösten noudattamisessa ja soveltamisessa. Yleisohje sisältää myös ohjeet elinkeinonharjoittajille vähittäismyyntiluvan hakemiseen ja ohjeet kunnan viranomaisille myyntilupahakemusten käsittelyssä huomioitaviin myyntiluvan edellytysten täyttymisen arviointiin sekä tupakan vähittäismyynnin valvontatilanteisiin. Yleisohje ei ole luonteeltaan velvoittava.

Tupakkatuotteiden vähittäismyynti edellyttää 1.4.2009 lähtien myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan. Tämän jälkeen tupakkatuotteita saa vähittäismyynnissä myydä ainoastaan sellainen elinkeinonharjoittaja, jolla on myyntipaikan sijaintikunnan myöntämä vähittäismyyntilupa. Vähittäismyyntilupa on edellytys myös tupakkatuotteiden hankinnalle jälleenmyyntiin tukkumyynnistä.

Tupakkalakiin sisältyy kuitenkin siirtymäaikasäännös, jonka mukaan elinkeinonharjoittaja saa myydä tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita yhden vuoden ajan lain voimaantulosta (1.4.2009–31.3.2010), jos tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupahakemus on jätetty asianomaiselle kunnalle kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta (viimeistään 30.6.2009). Lisäksi elinkeinonharjoittaja saa yhden vuoden ajan lain voimaantulosta (1.4.2009–31.3.2010) ostaa tupakkatuotteita tukkumyynnistä, jos vähittäismyyntilupahakemus on jätetty asianomaiselle kunnalle kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta (viimeistään 30.6.2009).

Tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luvanvaraistamista koskevan lainmuutoksen tavoitteena on vähentää alaikäisten tupakkatuotteiden saatavuutta ja tupakoinnin yleisyyttä sekä estää laittomasti maa-hantuotujen kiellettyjen ja muiden tupakkalain vastaisten tupakkatuotteiden levitys laillisten tupakkatuotteiden jakelukanavien kautta. Lisäksi lainmuutoksen tavoitteena on myynnin valvonnan tehostaminen tupakkatuotteiden tupakkalain vastaisen myynnin estämiseksi sekä tupakkatuotteiden myyntiä koskevien säännösten noudattamisen parantaminen.

Lainmuutoksen keskeinen tavoite on lasten ja nuorten tupakoinnin vähentäminen ja tupakkatuotteiden saatavuuden rajoittaminen. Tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraistaminen ja valvonnan selkiyttäminen tukee valtioneuvoston asettamaa nuorten tupakoinnin vähentämistä koskevaa kansanterveystavoitetta. Tupakoinnin vähentäminen ja erityisesti lasten ja nuorten tupakoinnin ehkäisy on laajasti hyväksytty yhteiskuntapoliittinen ja keskeinen nuorten terveyttä tukeva tavoite.

2 Tupakkatuotteiden vähittäismyynti

2.1 Tupakkatuotteiden vähittäismyynti luvanvaraista 1.4.2009 lähtien

Tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luvanvaraistamista koskeva tupakkalain muutos (984/2008) tulee voimaan 1.4.2009. Tupakkalain 10 b §:n 1 momentin (984/2008) mukaan tupakkatuotteita saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Vähittäismyyntilupa oikeuttaa elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan tupakkatuotteiden jälleenmyyntiin

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

vähittäisasiakkaille. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa voidaan myöntää hakemuksesta joko yhteisölle tai henkilölle (yksityinen elinkeinonharjoittaja).

Tupakkatuotteiden tukkumyynti ei edellytä myyntilupaa, mutta tupakkatuotteita saa myydä tukkumyyn-titoiminnassa ainoastaan toiselle tukulle jälleenmyyntiä varten tai sille, jolla on 10 b §:n mukainen vähittäismyyntilupa. Jos tukkukauppa myy tupakkatuotteita myös suoraan kuluttajalle, tukun on haettava vähittäismyyntilupa (katso kohta 2.6).

Tupakkalain 11 §:ssä (498/2002) tarkoitettu tupakkatuotteiden automaattinen myyntilaitte edellyttää myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan. Mitä tupakkalain 10 b §:ssä on säädetty tupakan myynnin luvanvaraisuudesta, koskee myös automaattista myyntilaitetta (katso kohta 2.5).

2.2 Siirtymäaikasäännökset

Tupakkalain mukaan tupakkatuotteiden vähittäismyynti edellyttää 1.4.2009 alkaen vähittäismyyntiluvan. Tupakkalakiin sisältyy kuitenkin siirtymäaikasäännös, jonka mukaan elinkeinonharjoittaja saa myydä tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita yhden vuoden ajan lain voimaantulosta (1.4.2009–31.3.2010), jos tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupahakemus on jätetty asianomaiselle kunnalle kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta (viimeistään 30.6.2009). Säännös mahdollistaa joustavan myyntilupien käsittelyn ja päätöksenteon kunnissa tupakkatuotteiden vähittäismyynnin keskeytymättä.

Mikäli elinkeinonharjoittaja jättää lupahakemuksen vasta 1.7.2009 tai sen jälkeen, hän ei saa myydä tupakkatuotteita ennen kuin kunta on myöntänyt hänelle vähittäismyyntiluvan.

Lisäksi elinkeinonharjoittaja saa yhden vuoden ajan lain voimaantulosta (1.4.2009–31.3.2010) ostaa tupakkatuotteita tukkumyynnistä, jos vähittäismyyntilupahakemus on jätetty asianomaiselle kunnalle kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta (viimeistään 30.6.2009). Tukkumyynnissä saa siis myydä tupakkatuotteita yhden vuoden ajan lain voimaantulosta (1.4.2009–31.3.2010) vähittäismyyjille, joille ei ole vielä myönnetty vähittäismyyntilupaa, mutta joka on jättänyt myyntilupahakemuksensa kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

Mikäli elinkeinonharjoittaja jättää lupahakemuksensa 1.7.2009 tai sen jälkeen, hänelle ei saa myydä tupakkatuotteita tukusta ennen kuin kunta on myöntänyt hänelle vähittäismyyntiluvan.

Luvan myöntävän kunnan viranomaisen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että kunnan on annettava myyntilupapäätös vuoden sisällä lain voimaantulosta niiden hakemusten osalta, jotka on jätetty kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta (30.6.2009 mennessä). Näin elinkeinonharjoittajalla säilyy mahdollisuus myydä tupakkatuotteita ja ostaa niitä tukusta. Lisäksi kunnan tulisi hyvän hallinnon periaatteiden mukaan pyrkiä käsittelemään siirtymäajan jälkeen jätetyt uusien elinkeinonharjoittajien hakemukset mahdollisimman nopeasti, jotta toiminnan aloittaminen ei viivästy.

2.3 Tupakkatuotteen määritelmä

Tupakkatuotteella, jonka vähittäismyynti on luvanvaraista, tarkoitetaan tupakkalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan tupakasta kokonaan tai osittain valmistettuja, poltettavaksi, sieraimiin vedettäväksi,

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

imeskeltäväksi tai pureskeltavaksi tarkoitettuja tuotteita, riippumatta siitä, onko tupakka geneettisesti muunnettua vai ei (tupakkalain 2 §:n 3 ja 3 a-c kohdat, tupakka-asetuksen 1 §:n 1-7 kohdat). Tupakkatuotteita ovat muun muassa savukkeet, pikkusikarit, sikarit, savuketupakka, piipputupakka tai muu irtotupakka, purutupakka, nenänuuska, tupakkakasvia sisältävät yrttisavukkeet, vesipiipputupakka ja purukumi- ja vastaavat tuotteet.

Elinkeinonharjoittajan, joka myy tupakkatuotteita vähittäismyynnissä, on haettava toiminnalleen vähittäismyyntilupa. Pelkästään tupakointivälineitä myyvien elinkeinonharjoittajien ei siis tarvitse hakea tuotteidensa myyntiin vähittäismyyntilupaa, mutta heidän on kuitenkin noudatettava muita tupakointivälineitä koskevia tupakkalain säännöksiä, kuten esimerkiksi tupakkalain 10 §:n 2 momenttia (765/1994) omavalvontasuunnitelmasta.

2.4 Tupakkatuotteen ostotilanteen jatkuva valvonta

Uuden tupakkalain 10 b §:n 1 momentin (984/2008) mukaan tupakkatuotteiden myynti on järjestettävä siten, että myyjä voi jatkuvasti valvoa tupakkatuotteiden ostotilannetta. Tällä säännöksellä parannetaan tupakkatuotteiden myynnin valvontaa myyntipaikassa ja tehostetaan alaikäisille myynnin estämistä. Säännös tulee ottaa huomioon tupakkatuotteiden myyntipisteiden sijoittelussa myyntipaikassa. Tupakkatuotteiden myynnin jatkuva valvonta on myös yksi edellytys sille, että tupakan myynnin valvontajärjestelyt voidaan arvioida kussakin myyntipaikassa riittäviksi ja tupakkalain säännökset täyttyviksi.

Ostotilanteena pidetään tupakkatuotteen valinnan, maksamisen ja vastaanottamisen yhdistelmää. Näin ollen kaikki sellaiset tilanteet, joissa asiakas valitsee tupakkatuotteita esimerkiksi hyllystä, maksaa tupakkatuotteen kassalle tai saa tupakkatuotteet haltuunsa, katsotaan tupakkatuotteen ostotilanteiksi ja näitä kaikkia on myyjän voitava jatkuvasti valvoa. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi kassalla työskentelevällä myyjällä on jatkuva näköyhteys tupakkatuotteiden ostamista suorittaviin asiakkaisiin ja mahdollisuus käytännössä valvoa ostotilannetta. Kassalla on myös oltava jatkuvasti myyjä, joka valvoo tupakkatuotteiden ostotilannetta, joten myyjän taukojen aikana tupakan myyntipiste on suljettava tai kassalle on tultava tauon ajaksi toinen myyjä. Tupakkatuotteiden vähittäismyynnin edellytys on, että se on järjestetty siten, että tupakkatuotteiden ostotilannetta voidaan jatkuvasti valvoa.

2.5 Tupakkatuotteiden automaattiset myyntilaitteet

Tupakkalain 11 §:ssä (498/2002) tarkoitettu tupakkatuotteiden automaattinen myyntilaitte edellyttää myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan. Tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luvanvaraisuus koskee siis myös tupakkatuotteiden myyntiä automaattisesta myyntilaitteesta. Tupakkalaissa on kiinnitetty erityisesti huomiota tupakka-automaatteihin sekä niiden valvontaan.

Tupakkalain 11 §:n 1 momentin mukaan tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä saa myydä automaattisesta myyntilaitteesta vain, jos myynti laitteesta tapahtuu valvonnan alaisena. Automaattinen myyntilaitte on sijoitettava siten, että sen käyttöä voidaan jatkuvasti seurata. Tämä tarkoittaa, että myyjä tai muu valvonnasta vastaava voi välittömästi havaita, milloin automaatilla asioi alaikäinen, ja estää alaikäistä käyttämästä laitetta. Tupakkalain 11 §:n 2 momentin mukaan automaattisen myyntilaitteen sijoittamisesta ja käytön valvonnasta vastaa automaattisen myyntilaitteen sijoittamispaikan omistaja, haltija tai muu vastaava hoitaja tai tähän tehtävään nimetty työntekijä.

2.6 Tukkumyynti

Tupakkatuotteiden tukkumyyntiin ei tarvita erillistä lupaa. Kuitenkin tupakkalain 10 d §:n (984/2008) mukaan tupakkatuotteita saa myydä tukkumyynnissä ilman vähittäismyyntilupaa vain toiselle tukkukaupalle jälleenmyyntiä varten ja sille, jolla on tupakkalain 10 b §:n mukainen vähittäismyyntilupa. Tukkukauppa saa siis myydä tukkumyyntitoiminnassa vain 1) toiselle tukkukaupalle, joka jälleenmyy tukusta ostamansa tupakkatuotteet ja 2) sille, jolla on tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa.

Tukku voi käyttää 10 d §:n mukaisen velvoitteen varmistamiseen vähittäismyyntiluvista koottua julkista myyntiluparekisteriä, joka tulee sijaitsemaan Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen (Valvira) internet-sivustolla tai hakea myyntilupaa koskevan tiedon suoraan kassajärjestelmänsä, mikäli tiedot tukussa on syötetty kassajärjestelmiin. Tukun on ostotilanteessa arvioitava, onko tupakkatuotteiden myynti katsottava tukkumyynniksi ja jos näin on, tukun on varmistettava, että ostaja on jompikumpi edellä kohdissa 1)-2) mainituista. Mikäli tukulla on aihetta epäillä, että toiseksi tukuksi esittäytyvä ostaja ei olekaan tukku, joka ostaa tupakkatuotteita jälleenmyyntiä varten, tukun on varmistettava (esimerkiksi Y-tunnuksen perusteella) siitä, ettei se riko tupakkalain 10 d §:ssä säädettyä velvollisuutta. On huomattava, että tupakkalain 31 c §:n 4 kohdassa (984/2008) on säädetty rangaistavaksi tupakkatuotteiden myynti tukkumyynnissä muille kuin toiselle tukkukaupalle tai vähittäismyyntiluvanhaltijalle (katso kohta 9.1).

Tupakkalain tukkumyyntiä koskevalla säännöksellä on tarkoitus varmistaa, että kaikilla tupakkatuotteiden vähittäismyyntijillä on myyntilupa, jonka edellytyksenä on hyväksyttävä myynnin omavalvontasuunnitelma ja toimiviksi arvioidut myynnin valvontajärjestelyt. Säännöksen tarkoituksena on erityisesti lasten ja nuorten terveyden suojeleminen, sillä tällä menettelyllä pyritään estämään tupakkatuotteiden myynti alaikäisille. Tämän vuoksi elinkeinonvapauden rajoittamiselle säätämällä tupakkatuotteiden tukkumyynti sallitaksi vain toiselle tukkukaupalle tai sille, jolla on vähittäismyyntilupa, on katsottu olevan hyväksyttävät perusteet.

Sen sijaan tukkumyyntiä on haettava tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupaa, jos tämä myy tupakkatuotteita myös suoraan kuluttajille, esimerkiksi omalle henkilöstölleen tai elinkeinonharjoittajalle, joka ostaa tupakkatuotteita tukusta vähintään omaa käyttöä varten. On kuitenkin huomattava, että vaikka tukulla olisikin vähittäismyyntilupa, tupakkatuotteiden tukkumyynti on sallittua vain edellä mainituille tahoille.

3 Vähittäismyyntiluvan hakeminen ja luvan myöntämisen edellytykset

3.1 Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa

Vähittäismyyntilupa voidaan myöntää toistaiseksi voimassa olevana tai määräaikaisena. Lupa voidaan myöntää määräajaksi, jos toiminta on luonteeltaan määräaikaista. Toiminta on luonteeltaan määräaikaista silloin, kun elinkeinonharjoittaja myy tupakkatuotteita vain tietyssä ajankohtana tai ajanjaksona, esimerkiksi jossain tapahtumassa, eikä toiminta ole pysyvää. Näin on esimerkiksi silloin, kun vähittäismyyntipaikan tilat on vuokrattu elinkeinonharjoittajalle määräaikaisena tai jos tupakkaa myydään jossain määräajan kestävässä tapahtumassa (esim. festivaalit). Mikäli tupakkatuotteita myydään samassa myyntipaikassa vuosittain esimerkiksi vain kesäkaudella, tupakan vähittäismyyntilupa voi-

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

daan myöntää toistaiseksi voimassa olevana. Määräaikainen lupa voidaan myöntää enintään vuodeksi.

Myyntilupa on myyntipaikka- ja elinkeinonharjoittajakohtainen. Elinkeinoharjoittaja, jolle on myönnetty tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa johonkin tiettyyn myyntipaikkaan ja osoitteeseen, ei voi aloittaa tupakan myyntiä toisessa osoitteessa ennen kuin hän on saanut siihen vähittäismyyntiluvan. Samoin jos luvanhaltija luovuttaa myyntipaikan toiselle elinkeinonharjoittajalle (omistajanvaihdos), on uuden elinkeinonharjoittajan pääsääntöisesti haettava toiminnalleen uusi myyntilupa.

3.1.1 Myyntipaikan ja myyntipisteen määritelmät

Tupakkatuotteiden myyntipaikaksi määritellään se paikka, jossa tupakkatuotteiden vähittäismyyntiä harjoitetaan. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa on tupakkalain 10 b §:n (984/2008) mukaan myyntipaikkakohtainen eli jokaiselle tupakkatuotteiden myyntipaikalle on haettava erillinen vähittäismyyntilupa. Myyntipaikassa on aina vähintään yksi myyntipiste, jolla tarkoitetaan tupakkatuotteiden luovutus- tai kassatoimintoja sisältävää itsenäistä asiakaspalvelupistettä. Siten esimerkiksi kioskissa tai huoltamossa on usein vain yksi myyntipiste, kun taas suuressa tavaratalossa voi olla useita tupakkatuotteiden myyntipisteitä. Myyntipaikan ja myyntipisteen määritelmien eroa voidaan tarkastella myös seuraavan esimerkin kautta. Tupakkatuotteita myydään hotellissa, jossa on useita hotellinomistajan ravintoloita ja baareja. Tupakkatuotteita myydään kaikissa ravintoloissa ja baareissa sekä hotellin infopisteessä. Tapauksessa myyntipaikaksi määritellään hotelli, ja myyntipisteiksi määritellään kaikki hotellin tiloissa (sama osoite) ja saman elinkeinonharjoittajan nimissä olevien ravintoloiden ja baarien tupakkatuotteiden luovutus- tai kassatoimintoja sisältävät itsenäiset asiakaspalvelupisteet, sekä hotellin infopiste. Esimerkkitapauksessa hotellille haettaisiin siis vain yksi tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa.

3.1.2 Liikennevälineiden vähittäismyyntiluvat

Liikennevälineissä tapahtuvalla tupakan myynnillä tarkoitetaan sellaista tilannetta, jossa tupakkatuotteiden vähittäismyynti tapahtuu liikkuvassa liikennevälineissä. Liikennevälineiksi katsotaan vesi- ja ilmakulkuneuvot, kuten laivat ja lentokoneet, sekä junat, linja-autot ja raitiovaunut. Liikennevälineiden lisäksi saattaa tulla kyseeseen myös muunlainen sellainen tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikka, jonka osalta myyntipaikan sijaintikuntaa ei voida osoittaa. Tupakkalain 10 b §:n 2 momentin (984/2008) mukaan liikennevälineissä tapahtuvaan myyntiin luvan myöntää luvanhakijan kotikunta. Samoin muissa tapauksissa, joissa myyntipaikan sijaintikuntaa ei voida osoittaa, luvan myöntää luvanhakijan kotikunta.

Liikennevälineissä myyntipaikan ja myyntipisteen määritelmien välisellä erolla voi olla erityistä merkitystä ja määrittely vaihtelee tapauskohtaisesti. Liikennevälineissä kuten lentokoneissa ja junissa tyypillisesti käytettäviä myyntikärryjä pidetään myyntipisteinä silloin kun ne kuuluvat samalle elinkeinonharjoittajalle. Siten esimerkiksi elinkeinonharjoittajana toimiva lentoyhtiö voi hakea myyntikärrytoiminnalleen vain yhtä tupakan myyntilupaa, ja ilmoittaa kaikki yhtiön lentokoneissa käytettävät yhtiön myyntikärryt lupahakemuksessa myyntipisteinä. Samoin voidaan menetellä junassa olevien myyntikärryjen osalta. Junien ravintolavaunuille tulisi puolestaan hakea myyntipaikkakohtaista lupaa, eli ravintolavaunu määritellään myyntipaikaksi, ei myyntipisteeksi. Tämä johtuu siitä, että ravintolavaunu eli junavaunussa toimiva ravintola on aina yksilöitävissä olevassa vaunussa ja se on erillinen muista ravintolavaunuista. Tilanne on verrannollinen esimerkiksi ravintolaristeilijöihin, joille on myös haettava myyntipaikkakohtainen vähittäismyyntilupa.

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

3.2 Luvan hakeminen

Kunta myöntää kirjallisesta hakemuksesta myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa tupakkatuotteiden vähittäismyyntiä varten. Lupaa haetaan myyntipaikan sijaintikunnalta tai jos sijaintikuntaa ei voida osoittaa, kuten esimerkiksi liikennevälineissä, lupaa haetaan elinkeinonharjoittajan kotikunnalta.

Jos tupakan vähittäismyyntilupaa haetaan useammalle kuin yhdelle myyntipaikalle, on erillisillä hakemuksilla haettava jokaiselle myyntipaikalle oma myyntilupa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että saman kunnan tai kuntayhtymän alueella oleville saman ketjun kaupoille pitää hakea erillisillä lupahakemuksilla tupakan myyntipaikkakohtaista vähittäismyyntilupaa asianomaiselta kunnan viranomaiselta.

Myyntilupahakemus on mahdollista tehdä joko sähköisesti tai kirjallisella hakemuksella. Hakemukset täyttöohjeineen löytyvät Valviran internet-sivustolta. Hakemus tulee täyttää mahdollisimman hyvin ja täyttöohjeet tulee lukea huolellisesti, sillä jos kunta katsoo, että se ei ole saanut hakemuksen ja sen liitteiden perusteella riittävää selvitystä luvan myöntämistä varten, kunta joutuu pyytämään hakijalta lisäselvityksiä. Tämä voi viivästyttää hakemuksen käsittelyä kunnassa.

Mikäli lupaa haetaan 30.6.2009 jälkeen, hakemus on syytä panna vireille riittävän ajoissa ennen uuden myyntipaikan avaamista, sillä tupakkatuotteiden myyntiä ei voida aloittaa ennen kuin asianomainen kunta on myöntänyt vähittäismyyntiluvan (katso kohta 2.2).

3.2.1 Luvan myöntävä viranomainen

Kunta on toimivaltainen myöntämään tupakan vähittäismyyntilupia 1.4.2009 alkaen, jolloin tupakkalain muutos (984/2008) tulee voimaan.

Kunnassa luvan myöntää tupakkalain 14 a §:ssä tarkoitettu kunnan valvontaviranomainen. Kunnan johtosäännössä määrätään tupakkalain mukaisista tehtävistä vastaava toimielin. Kunta voi sopia toisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa, että kunnalle tai sen viranomaiselle tupakkalaissa säädetty tehtävä annetaan virkavastuulla toisen kunnan tai kuntayhtymän viranhaltijan hoidettavaksi. Kuntayhtymä voi tehdä toisen kuntayhtymän kanssa edellä tarkoitettun sopimuksen, jos siihen on kuntayhtymän jäsenkuntien suostumus.

Kunkin kunnan tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupahakemuksia käsittelevien valvontayksiköiden tiedot ja yhteystiedot tullaan kokoamaan mahdollisimman kattavasti Valviran internet-sivustolle. Tietoja voivat hyödyntää myyntilupa-asioissa sekä viranomaiset että elinkeinonharjoittajat.

3.2.2 Sähköiset hakemukset

Hakemus suositellaan tehtäväksi ensisijaisesti valtakunnallisella sähköisellä hakemuksella, sillä se nopeuttaa lupakäsittelyä ja myös mahdollistaa ajantasaisen tiedon antamisen tukkumyyjälle siitä, että hakemus on jätetty tai myyntilupa myönnetty. Sähköisen hakemuksen täyttäminen tai lähettäminen ei vaadi hakijalta tunnistautumista. Sähköiseen hakemukseen on liitettävä ennen sen lähettämistä tiedostona omavalvontasuunnitelma. Hakija voi käyttää Valviran laatimaa omavalvontasuunnitelman

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

mallia pohjana suunnitelmalleen tai laatia itse oman omavalvontasuunnitelman. Omavalvontasuunnitelman malli ja ohjeet sen laatimisesta ja liittamisestä sähköiseen lupahakemukseen löytyvät Valviran internet-sivustolta (katso kohta 3.3.1).

Elinkeinonharjoittaja saa sähköisen hakemuksen lähettämisen jälkeen järjestelmästä välittömästi vastaanottokuittauksen, joka toimii todisteena siitä, että hakemus on jätetty. Kuittaus sisältää yhteenvedon hakemuksessa annetuista tiedoista sekä lupahakemukselle annetun valtakunnallisen lupanumeron, joka säilyy samana koko luvan voimassaoloajan. Hakemus ohjautuu järjestelmässä automaattisesti oikean kunnan viranomaisen käsiteltäväksi.

Lain sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003) 9 §:n mukaan sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta. Viranomaiselle saapunutta sähköistä lupahakemusta ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä. Näin ollen sähköistä tupakkatuotteiden myyntilupahakemusta ei tarvitse pääsääntöisesti myöskään allekirjoittaa.

3.2.3 Kirjalliset hakemukset

Elinkeinonharjoittaja voi jättää hakemuksen kirjallisena myös suoraan sijaintikunnan luvan myöntävälle valvontaviranomaiselle. Kunnassa kirjataan luvan myöntämisen kannalta välttämättömät tiedot myyntiluparekisteriin. Paperilla tehtäviä hakemuksia varten on suunniteltu tulostettava lomakepohja, joka on elinkeinonharjoittajien ja kuntien noudettavissa Valviran internet-sivustolta. Kirjallisen hakemuksen jättämisen yhteydessä elinkeinonharjoittaja ei vielä saa lupanumeroa, toisin kuin sähköisen hakemuksen lähettämisen yhteydessä.

Valvontaviranomainen on hallintolain (434/2003) 17 §:n 2 momentin mukaan velvollinen antamaan hakijalle pyynnöstä todistuksen siitä, että hakemus on jätetty.

3.3 Vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytykset

Myyntilupaa koskevassa hakemuksessa on oltava tupakkalain 10 b §:n 3 momentin (984/2008) mukaan seuraavat tiedot:

- Hakijan nimi tai yhteisön toiminimi ja yhteystiedot, yritys- ja yhteisötunnus (Y-tunnus) sekä tupakkatuotteiden myyntipaikan osoite
- Selvitys myynnin valvontajärjestelyistä ja omavalvontasuunnitelma
- Selvitys myyntipaikassa sijaitsevien myyntipisteiden lukumäärästä ja sijainnista
- Selvitys tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta myyntipisteessä

Tupakkalain 10 b §:n 2 momentin (984/2008) mukaan kunta voi myöntää kirjallisesta hakemuksesta vähittäismyyntiluvan elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin, jos hakija on esittänyt

- 1) hyväksyttävän tupakkatuotteiden myynnin omavalvontasuunnitelman,
- 2) säännökset täyttävän selvityksen tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta tupakkatuotteiden myyntipisteessä

sekä osoittaa

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

3) kykenevänsä vastaamaan valvontajärjestelyiden riittävydestä.

Vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytyksenä on tupakkatuotteiden omavalvontasuunnitelma ja selvitykset myynnin valvontajärjestelyiden riittävydestä, joilla estetään tupakkatuotteiden myynti alaikäisille. Luvanvaraisuuden keskeisenä tavoitteena on erityisesti lasten ja nuorten terveyden suojeleminen, ja lupamenettelyllä pyritään estämään tupakkatuotteiden myynti alaikäisille. Tämä tulee ottaa huomioon arvioitaessa vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytyksien täyttymistä.

Lähtökohtana on, että valvontaviranomaisen tarkastuskäynti ei ole välttämätön lupaa myönnettäessä, mikäli hakemuksessa esitetään vaaditut tiedot ja selvitykset ja lupa voidaan myöntää niistä ilmenevien tietojen perusteella. Tarkastuksen tarve myyntilupaa myönnettäessä jää ratkaistavaksi tapauskohtaisesti.

Vähittäismyyntilupa tulee myöntää, mikäli hakemus ja sen mukainen toiminta täyttää laissa niille asetetut edellytykset.

3.3.1 Hyväksyttävä tupakkatuotteiden myynnin omavalvontasuunnitelma

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytyksenä on hyväksyttävä omavalvontasuunnitelma (tupakkalain 10 b §:n 2 momentti, 984/2008). Omavalvontasuunnitelma on vähittäismyyntiluvan haltijan laatima kirjallinen ohjeisto myyntikiellon toimeenpanosta tupakkatuotteiden myyntipaikassa. Omavalvontasuunnitelmalla estetään tupakkatuotteen tai tupakointivälineen luovuttaminen kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle henkilölle.

Elinkeinonharjoittajan tulee toimittaa lupahakemuksen yhteydessä erillisenä asiakirjana myyntipaikkaan omavalvontasuunnitelma, joka täyttää sosiaali- ja terveysministeriön tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntiluvan omavalvontasuunnitelmasta (26.2.2009/99, jäljempänä omavalvontasetus) antaman asetuksen vaatimukset. Myös omavalvontasuunnitelman toteuttamisen ja kehittämisen tulee täyttää omavalvontasetuksessa säädetyt vaatimukset.

Omavalvontasetus tulee voimaan samaan aikaan tupakkalain muutoksen kanssa 1.4.2009. Kunta on toimivaltainen myöntämään tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupia 1.4.2009 alkaen. Vanhan sosiaali- ja terveysministeriön omavalvontasuunnitelma-määräyksen (määräyskokoelma Dnro 1999:53) mukaiset omavalvontasuunnitelmat eivät ole enää tuolloin hyväksyttäviä.

Valvira on laatinut uudet säännökset täyttävän omavalvontasuunnitelmamallin, jota elinkeinonharjoittaja voi käyttää pohjana omavalvontasuunnitelmalleen. Mikäli hakija täyttää sähköisen lupahakemuksen, hakemukseen on liitettävä omavalvontasuunnitelma tiedostona. Valviran laatiman omavalvontasuunnitelmamallin voi täyttää sähköisesti ja tallentaa tietokoneelle, josta sen voi liittää tiedostona sähköiseen lupahakemukseen. Omavalvontasuunnitelmamalli on osa omavalvontasuunnitelmamallin, mikä löytyy kokonaisuudessaan Valviran internet-sivustolta (www.valvira.fi) ja suomi.fi –portaalista. Omavalvontasuunnitelman malli helpottaa omavalvonnan toteuttamista. Elinkeinonharjoittaja voi ottaa omavalvontasuunnitelmamallin käyttöön sellaisenaan tai räätälöidä suunnitelmansa omiin tarkoituksiinsa sopivaksi.

On huomattava, että omavalvontasuunnitelman tulee olla ohjeisto myyntikiellon toimeenpanosta nimenomaan yksittäisessä tupakkatuotteiden myyntipaikassa. Tämän vuoksi omavalvontasuunnitelmassa on oltava myyntipaikkakohtaiset tiedot omavalvontasetuksen vaatimusten mukaisesti, eikä

pelkän valmiin mallin toimittaminen ilman myyntipaikkakohtaisia tietoja ole riittävää. Siten myös Valviran mallin käyttäminen luonnollisesti edellyttää, että malliin täytetään myyntipaikkaa koskevat yksityiskohtaiset tiedot niille varatuille paikoille. Muutoin luvan myöntävä kunnan viranomainen ei pysty arvioimaan, täyttääkö myyntipaikan omavalvontasuunnitelma omavalvonta-asetuksen vaatimukset.

Tupakan myynnin omavalvontavelvollisuus koskee myös tupakkatuotteiden myyntiä automaattisesta myyntilaitteesta. Vähittäismyyntiluvan haltija on vastuussa omavalvontasuunnitelman laatimisesta, mutta se on laadittava yhteistyössä sen elinkeinonharjoittajan kanssa, jonka liiketiloissa tupakka-automaatti sijaitsee ja joka myös vastaa automaatin käytön valvonnasta.

3.3.2 Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelu myyntipisteessä

Myyntiluvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakija on antanut säännökset täyttävän selvityksen tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta myyntipisteessä (tupakkalain 10 b §:n 3 momentin 4 kohta, 984/2008). Tuotteiden sijoittelussa on otettava huomioon tupakkalain sijoittelua koskevat säännökset.

Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelussa tulee huomioida, että tupakkalain 10 b §:n (984/2008) mukaan tupakkatuotteiden myyjän on voitava jatkuvasti valvoa ostotilannetta (katso kohta 2.4).

Sijoittelussa on huomioitava myös tupakkalain mainontaa koskevat säännökset. Tupakkalain 8 §:n 1 momentin (765/1994) mukaan tupakan, tupakkatuotteen, tupakointivälineen ja tupakkajäljitelmän mainonta, epäsuora mainonta ja muu myynninedistäminen on kielletty. Tupakkalain 8 §:n kielto koskee siis myös tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelua ja esillepanoa myyntipisteessä. Samoin tupakkalain 9 §:ssä tupakan, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän tai tupakointivälineen kytkeminen muiden tuotteiden myyntiin tai luovutukseen tai palvelujen antamiseen on kielletty.

Lisäksi tupakkalain 7 a §:n 3 momentissa (984/2008) kielletään myyntipaikkojen tupakkatuotteiden esillepanossa sellaisten ilmaisujen, nimitysten, tavaramerkkien ja kuvallisten ja muiden merkkien käyttäminen, jotka loisivat vaikutelman, että kyseinen tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut (7 a §:n 1 mom.). Kiellettyä on myös tupakkatuotteen esillepanon kautta väittää, että tuote olisi paloturvallinen ja kiellettyä on myös se, jos esillepanossa muutoin luodaan mielikuvaa tuotteen vaarattomuudesta tai siitä, että tuote on turvallisempi kuin muut vastaavat tuotteet (7 a §:n 2 mom.). Tällä säännöksellä estetään se, ettei kuluttajille anneta harhaanjohtavaa tietoa tupakkatuotteista myöskään myymälämainontaa tai muita myynninedistämisen keinoja hyväksi käyttäen.

Tuotteiden sijoittelu ja esillepano on mainonnallista muun muassa seuraavissa tapauksissa:

- yksi tuote tai osa tuotteista erotetaan omaan hyllyynsä tai tuotteiden näkyvyyttä korostetaan jollain tavalla.
- tupakkatuotteet tai tupakointivälineet on aseteltu lastentuotteiden tai pääasiallisesti alle 18-vuotiaita kiinnostavien tuotteiden (makeiset, sarjakuvat yms.) välittömään läheisyyteen (harkinnassa tulee huomioida myyntipaikan koko).
- yksittäisen tuotteen hintaa korostetaan jollain tavalla.
- tupakkatuotteiden nimet tai muut tunnuksot ovat esillä muualla kuin vähittäismyyntipakkauksissa.
- myyntipaikassa käytetään ilmoituksia, joissa on mainonnallisia iskulauseita.
- vähittäismyyntipakkauksen lakisääteiset terveyshaittavaroitukset peitetään.

- terveyshaittavaroitusten näkyvyyttä ostotilanteessa muuten vaikeutetaan.
- alaikäisten huomion kiinnittämiseksi käytetään näytävää K-18 -merkintää.
- lakisääteinen, riippuvuudesta varoittava myyntikielto-opaste on taka-alalla tai sen teksti on muita opasteita tai K-18 -merkintää pienemmällä kirjasimella.
- tupakkatuotteiden esillepanossa käytetään ilmaisia (esim. ilmaisu "light" "mild", "tervaa vain 8 mg" tai "kevyemmät pikkusikarit"), jotka luovat vaikutelman, että kyseinen tuote on vähemmän haitallinen kuin muut.

Lisäksi myyntikieltoilmoituksen tulee olla tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntipisteessä sekä tupakkatuotteiden automaattisessa myyntilaitteessa asiakkaiden hyvin havaittavissa (asetus toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 25.2.1977/225, 11 §). Myyntikieltoilmoitus on sijoitettava jokaiseen tupakkatuotteiden myyntipisteeseen ja automaattiseen myyntilaitteeseen.

Tupakkalain muutoksella (984/2008) lisättiin lain 17 §:n 1 momenttiin kunnan velvollisuudeksi valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelua myyntipisteessä. Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelun nykyistä tarkempaa valvontaa tarvitaan mainontakiellon rikkomisen estämiseksi. Tuotteiden sijoittelussa on usein ongelmana, että se on toteutettu tupakkalain vastaisesti mainonnallisin keinoin. Jos esillepano havaitaan tupakkalain säännöksiensä vastaiseksi, kunnan tulee kieltää toiminta. Kunta voi ilmoittaa silloin asiasta Valviralle tupakkalain 17 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisesti.

Tupakkalain 33 a §:n 1 momentin 1 kohdan (984/2008) mukaan kunta voi korvauksetta peruuttaa tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan, mikäli vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta, varoituksesta tai sakkorangaistuksesta huolimatta mainostaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoittaa näiden muuta myyntityöntekemistä 8 §:n 1 momentin vastaisesti. Lisäksi tupakkalain mainontaa koskevien säännösten rikkomisesta voidaan tuomita tupakkalain 31 §:n (984/2008) mukaan markkinointirikkomuksesta sakkoon tai 31 a §:n (984/2008) mukaan markkinointirikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

3.3.3 Myyntipisteiden lukumäärä ja sijainti

Tupakkalain 10 b §:n 3 momentin 3 kohdan (984/2008) mukaan vähittäismyyntiluvan hakijan on annettava selvitys tupakan myyntipaikassa sijaitsevien myyntipisteiden lukumäärästä ja sijainnista.

Lupahakemuksessa tulee myös mainita mahdollisten automaattisten myyntilaitteiden määrä, sijoittelu ja sijainti myyntipaikassa ja erityisesti tällaisen myynnin valvontajärjestelyt.

Tupakan myynti myyntipisteissä on järjestettävä siten, että tupakkatuotteiden myyjä voi jatkuvasti valvoa ostotilannetta (tupakkalain 10 b §:n 1 momentti). Tämä tarkoittaa, että myyntipisteet on sijoitettava myyntipaikassa siten, että ostotilanteen jatkuva valvonta on mahdollista. Ostotilanteena pidetään tupakkatuotteen valinnan, maksamisen ja vastaanottamisen yhdistelmää (katso kohta 2.4).

Myös automaattinen myyntilaitte on sijoitettava siten, että sen käyttöä voidaan jatkuvasti seurata (tupakkalain 11 §:n 1 momentti).

Lupahakemuksessa on ilmoitettava myyntipaikassa olevien myyntipisteiden lukumäärä. Myyntipisteiden lukumäärällä tarkoitetaan myyntipaikassa yhtä aikaa käytössä olevien tupakan luovutus- tai kasatoimintoja sisältävien itsenäisten asiakaspalvelupisteiden enimmäismäärää. Myyntipisteidenä pide-

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

tään kaikkia sellaisia itsenäisiä asiakaspalvelupisteitä, joissa tupakkatuotteita luovutetaan tai johon tupakkatuotteen voi maksaa.

Kun yksittäisessä kioskissa tai huoltamossa tupakan myyntipisteitä on usein vain yksi, suuressa tavaratalossa voi olla käytössä yhtä aikaa useita tupakan myyntipisteitä. Esimerkiksi jos elintarvikemyymälässä on kymmenen kassaa sisältävä kassalinjasto, joista kolmella tupakkatuotteita myydään telineestä ja kaikkiin kymmeneen tupakkatuotteen voi kuitenkin maksaa, myyntipaikassa on silloin enimmillään yhtä aikaa käytössä kymmenen tupakkatuotteiden myyntipistettä (kymmenen kassatoimintoja sisältävää myyntipistettä, joista kolme sisältää myös tupakkatuotteiden luovutustoimintoja). Myyntipisteiden lukumäärä ilmaisee pääpiirteissään myyntitoiminnan ja valvontatarpeen laajuuden.

Myyntipisteiden lukumäärään lasketaan myös myyntipaikassa olevat automaattiset tupakan myyntilaitteet. Lupahakemuksessa ilmoitetaan kuitenkin myös eritellysti automaattisten myyntilaitteiden lukumäärä.

Myyntilupahakemuksessa on ilmoitettava, missä myyntipisteet sijaitsevat myyntipaikassa. Mikäli myyntipisteitä sijaitsee muualla kuin kassojen tai info- tai palvelupisteiden välittömässä läheisyydessä, hakijan tulisi liittää hakemukseen myyntipaikan pohjapiirros, johon on merkitty tällaisten myyntipisteiden sijainnit. Pohjapiirroksen merkitään myös automaattisten myyntilaitteiden sijainti myyntipaikassa, mikäli ne eivät sijaitse kassojen tai info- tai palvelupisteiden välittömässä läheisyydessä. Pohjapiirroksen avulla lupaa käsittelevä viranomainen voi arvioida, ovatko myyntipisteet sijoitettu siten, että tupakan ostotilannetta voidaan jatkuvasti valvoa.

Liikkuvalla myyntipisteellä tarkoitetaan lupahakemuksessa erityisesti liikennevälineissä, kuten esimerkiksi junassa tai lentokoneessa, tyypillisesti käytettäviä myyntikärryjä. Liikkuvien myyntipisteiden osalta ei tarvitse toimittaa myyntipaikan pohjapiirrosta.

4 Päätöksenteko ja muutoksenhaku

Tupakan vähittäismyyntilupaa koskevan päätöksen tekee tupakkalain 14 a §:ssä tarkoitettu kunnan valvontaviranomainen. Tupakkalain 10 b §:n 6 momentin (984/2008) mukaan kunnan on ilmoitettava luvan myöntämisestä Valviralle. Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan tupakan myyntiluparekisteriin.

Kunnan valvontaviranomaisen allekirjoittama lupapäätös ja muutoksenhakuohje lähetetään tiedoksi hakijalle postitse. Lupapäätöksen liitteenä lähetetään myös esillä pidettävä myyntilupa-asiakirja, jonka elinkeinonharjoittajan on laitettava esille myyntipaikassa jokaiseen tupakkatuotteen myyntipisteeseen (katso luku 5). Elinkeinonharjoittajalle lähettävään lupamaksuun on syytä liittää perustevalituksen tekemistä koskeva ohjaus.

Muutosta myyntilupaa ja taksoja koskevaan päätökseen haetaan noudattaen, mitä muutoksenhausta kuntalaissa (365/1995) säädetään (tupakkalain 35 §:n 1 momentti, 984/2008). Kuntalain mukaiset muutoksenhakukeinot ovat oikaisuvaatimus ja kunnallisvalistus. Tupakkalain 35 §:n 2 momentin mukaan päätökset voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta. Muutoksenhakuviranomaisella on kuitenkin oikeus kieltää tai keskeyttää päätöksen täytäntöönpanon enintään siihen saakka, kunnes muutoksenhaku on lainvoimaisesti ratkaistu.

Kunnan hyväksymään taksaan perustuvaan maksuun tyytymätön elinkeinonharjoittaja voi tehdä maksuista verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain (706/2007) 9 §:ssä tarkoitetun perustevalituksen. Lasku on maksettava perustevalituksen tekemisestä huolimatta laskuun merkittyyn eräpäivään mennessä. Perustevalituksen voi tehdä sillä perusteella, että julkinen saatava on määrätty tai maksuunpantu virheellisesti. Perustevalituksen voi tehdä viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu.

5 Esillä pidettävä myyntilupa

Tupakkalain 10 b §:n 5 momentin (984/2008) mukaan myyntilupa on pidettävä asiakkaiden nähtävillä myyntipisteessä. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupapäätöksen ohessa lähetetään luvan haltijalle erillinen esillä pidettävä myyntilupa-asiakirja, joka on valtakunnallisesti ulkoisesti ja sisällöllisesti yhteneväinen. Myyntilupa on pidettävä kussakin myyntipisteessä asiakkaiden nähtävillä, joten elinkeinonharjoittaja voi kopioida tarpeellisen määrän myyntilupa-asiakirjoja ja laittaa ne esille jokaiseen tupakkatuotteiden myyntipisteeseen. Luvan esillepano tukee myyntiä koskevien säännösten toimeenpanoa ja valvontaa.

Esillä pidettävässä myyntiluvassa on tiedot luvanhaltijasta, lupanumerosta, myyntipaikan nimestä ja osoitteesta sekä luvan myöntävästä viranomaisesta ja sen yhteystiedoista. Valtakunnallisesti yhteneväisen esillä pidettävän myyntiluvan käyttäminen osaltaan ehkäisee väärien myyntilupa-asiakirjojen esiintymistä ja helpottaa myös sekä kansalaisten että viranomaisten suorittamaa tupakkalain valvontaa.

Tarkemmat ohjeet luvan riittävästä esillepanosta myyntipisteessä voidaan myös antaa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (tupakkalain 10 b §:n 7 momentti).

6 Muutokset myyntiluvassa ja myynnin lopettaminen

Tupakkalain 10 b §:n 6 momentin mukaan vähittäismyyntiluvan haltijan on ilmoitettava kunnalle lupahakemuksessa ilmoitettujen tietojen muutoksista ja myynnin lopettamisesta.

Ilmoitusvelvollisuus koskee lupahakemuksessa ilmoitettujen tietojen muutosta. Muutosilmoituksen voi tehdä muun muassa yhteisön toiminimeä, vähittäismyyntipaikan nimeä, myyntipisteiden sijaintia tai lukumäärää (esimerkiksi uuden myyntipisteen perustaminen) ja myyntipaikan tyyppiä koskevissa muutoksissa. Muussa tapauksessa kyseeseen voi tulla uusi lupa, kuten elinkeinonharjoittajan (omistajanvaihdos) tai vähittäismyyntipaikan osoitteen vaihtuessa. Elinkeinoharjoittajan on myös ilmoitettava tupakkatuotteiden myynnin lopettamisesta.

Ilmoitusvelvollisuudella varmistetaan, että myyntiluvan haltijaa koskevat tiedot pysyvät ajan tasalla. Muutoksista ja myynnin lopettamisesta on siten ilmoitettava mahdollisimman pian, kuitenkin kohtuullisessa ajassa muutoksesta tai myynnin lopettamisesta, jotta tietojen ajantasaisena pysyminen varmistetaan. Luvan haltija on täyttänyt ilmoitusvelvollisuutensa kun hän on ilmoittanut muuttuneet tietonsa kunnan viranomaiselle. On huomattava, että jos olennaisia tupakkalain 10 b §:ssä (984/2008) ilmoitettavaksi säädettyjä tietoja ei kirjallisesta huomautuksesta tai varoituksesta huolimatta annetussa mää-

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

rääjassa ilmoiteta, kunta voi tietyin edellytyksin korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan joko määrääjäksi tai pysyvästi (tupakkalain 33 a §; katso myös kohta 9.1).

Muuttuneet tiedot tallennetaan tupakan myyntiluparekisteriin. Rekisterin oikeat ja ajantasaiset tiedot ovat tärkeitä muun muassa tupakan myynnin valvonnan ja valvontamaksujen perinnän johdosta. Esimerkiksi uuden myyntipisteen perustaminen vaikuttaa vuosittaisen valvontamaksun suuruuteen, ja valvontamaksun periminen lopetetaan elinkeinonharjoittajan tehtyä ilmoituksen myynnin lopettamisesta.

Tupakkalain 10 b §:n 6 momentin (984/2008) mukaan kunnan on ilmoitettava luvan myöntämisestä ja peruuttamisesta, myyntirikkomuksista sekä myynnin lopettamisesta Valviralle. Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan tupakan myyntiluparekisteriin.

7 Tupakan myyntiluparekisteri ja julkinen rekisteri

Tupakkalain 10 c §:n 1 momentin (984/2008) mukaan Valvira ja kunnat pitävät tupakkalaissa tarkoitettujen lupa-asioiden käsittelyä, valvontaa ja tilastointia varten tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa- ja rekisteriä elinkeinonharjoittajista, joille on myönnetty vähittäismyyntilupa tai jotka ovat hakeneet tällaista lupaa. Luparekisterin tietojärjestelmän toimivuudesta vastaa Valvira.

Valvira huolehtii luparekisterin rakentamisesta ja ylläpidosta sekä toimii samalla lupajärjestelmän rekisteriviranomaisena. Rekisteri rakennetaan vaiheittain niin, että ensimmäisessä vaiheessa järjestelmä kattaa hakemuksen, lupakäsittelyn sekä tukkukaupan tiedontarpeet. Rekisterin rakentamisen ensimmäinen vaihe valmistuu kokonaisuudessaan kesällä 2009. Valvira järjestää kunnan viranomaisille rekisterin käyttöön opastavaa koulutusta kevään 2009 aikana. Toinen vaihe kattaa valvonnan tarpeet ja se olisi osa valmisteilla olevaa eri viranomaisten yhteistä ympäristöterveydenhuollon rekisterikokonaisuutta.

Lupahallintoon liittyvien tietojen käsittelyyn viranomaisessa sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) ja henkilötietolakia (523/1999). Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa- ja rekisteri on henkilörekisteri, sillä se käsittelee myös yksityiseen elinkeinonharjoittajaan liittyviä tietoja ja se mahdollistaa myös tietojen ryhmittelyn esimerkiksi kuntakohtaisesti.

Rekisteröitävät tiedot on rajattu siten, että vain valvontaan liittyvät välttämättömät tiedot rekisteröidään. Tupakkalain 10 c §:n 2 momentin (984/2008) mukaan rekisteröitäviä tietoja ovat:

- 1) nimi, toiminimi, yhteystiedot, henkilö-, yritys ja yhteisötunnus sekä tupakkatuotteiden myyntipaikan osoite;
- 2) lupanumero, tiedot tupakkalain nojalla myönnetyn luvan perusteella tapahtuvasta toiminnasta ja omavalvonnasta sekä tupakkalain nojalla annettujen säännösten, määräysten ja kieltojen rikkomisesta ja tällaisen rikkomuksen seuraamuksesta sekä tiedot valvontaviranomaisten suorittamista tarkastuksista ja näiden tuloksista; sekä
- 2) muut lupa-asioiden käsittelyä, valvontaa ja tilastointia varten tarpeelliset tiedot, jotka eivät sisällä henkilötietolain (523/1999) 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja.

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

Mikäli tupakkalain 10 c §:n 2 momentissa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja on luonnollinen henkilö, tietojen tarkastusoikeudesta ja virheen oikaisusta on voimassa, mitä henkilötietolaissa säädetään (tupakkalain 10 c §:n 3 momentti). Elinkeinonharjoittajaa koskevat tiedot säilytetään rekisterissä viisi (5) vuotta myynnin lopettamisen tai vähittäismyyntiluvan peruuttamisen jälkeen.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvista ylläpidetään myös julkista rekisteriä, joka tulee olemaan sekä tukkumyyjien että kansalaisten julkisesti saatavana internetissä (www.valvira.fi). Tupakkalain 10 c §:n 3 momentin (984/2008) mukaan poiketen siitä, mitä viranomaisten julkisuudesta annetun lain (621/1999) 16 §:n 3 momentissa säädetään, rekisterissä voidaan saattaa sellaisenaan julkiseksi luvanhaltijan nimi, lupanumero sekä yleiseen käyttöön tarkoitettut osoite- ja yhteystiedot. Julkinen tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluparekisteri mahdollistaa sen, että valvontaviranomaiset saavat kansalaisilta tarvittaessa valvontaan liittyviä luotettavia tietoja esimerkiksi tupakkatuotteiden myynnistä alaikäisille. Hyödykkeen myynnin luvanvaraistamiseen liittyy vaara siitä, että merkittävä osa myyjistä jättäisi myyntiluvan hakematta, joten myyntilupaan liittyvien välttämättömien tietojen julkaiseminen osaltaan ehkäisee tältäkin osin rikkomuksia.

8 Vähittäismyynnin valvonta

8.1 Luvanhaltijan omavalvonta

Ensisijainen vastuu tupakkatuotteiden vähittäismyynnin valvonnassa on vähittäismyyntiluvan haltijalla. Hänen on varmistuttava, että myyntipaikan henkilökunta tuntee vähittäismyyntiä koskevat säännökset ja että näitä säännöksiä noudatetaan. Vähittäismyyntiluvan haltijan on järjestettävä tupakkatuotteiden myynti siten, että tupakkatuotteiden myyjä voi jatkuvasti valvoa ostotilannetta. Tupakkalain säännöksiä vastaisesta toiminnasta voi joutua henkilökohtaiseen vastuuseen ja siitä voi saada rangaistuksen, esimerkiksi tupakan myyntirikkomuksesta sakkoa.

Tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvän elinkeinonharjoittajan on tupakkalain 10 §:n 2 momentin (487/1999) mukaan kustannuksellaan laadittava ja toteutettava omavalvontasuunnitelma, jolla esitetään tupakkatuotteen tai tupakointivälineen luovuttaminen kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle henkilölle. Omavalvontasuunnitelman laatimisessa ja sen toteuttamisessa on myös noudatettava sosiaali- ja terveysministeriön tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyynnin omavalvontasuunnitelmasta antaman asetuksen (99/2009) vaatimuksia. Hyväksyttävä omavalvontasuunnitelma on myös tupakan vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytys (katso kohta 3.3.1). Vähittäismyyntiluvan haltijalla on keskeinen rooli alaikäisille myyntikiellon noudattamisen toteuttamisessa ja sen noudattamisen valvonnassa.

Valvira on laatinut elinkeinonharjoittajille tupakan myynnin omavalvontaoppaan, joka on tarkoitettu apuvälineeksi omavalvonnan toteuttamisessa ja myymälähenkilökunnan perehdyttämisessä. Opas sisältää valmiin myymäläkohtaisen omavalvontasuunnitelman mallin, jonka elinkeinonharjoittaja voi ottaa täyttää ja ottaa käyttöönsä tai räätälöidä suunnitelmansa omiin tarkoituksiinsa sopivaksi.

8.2 Viranomaisvalvonta

Tupakkalain 14 a §:n 1 momentin (286/2006) mukaan kunta valvoo alueellaan tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Kunta valvoo muun muassa tupakkatuotteiden ja tupaka-

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

kointivälineiden myyntiä ja sijoittelua myyntipisteessä, omavalvontaa, tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkoja, mainonta- ja myyinnedistämiskieltoja ja tupakointikieltojen ja – rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Viranomaisten suorittama vähittäismyyntiä koskeva valvonta on kuntien lupahakemusten käsittelyn yhteydessä suorittamaa elinkeinonharjoittajien ja tupakan myynnin (valvontajärjestelyiden) ennakoivalvontaa, ja toiminnan käynnistämisen jälkeen valvontaa suoritetaan muun muassa myyntipaikkoihin tehtävillä tarkastuksilla.

Tupakkalain muutoksen (984/2008) yksi keskeisimmistä tavoitteista on tehostaa tupakkalain valvontaa kaikilta osin. Lainmuutoksella pyritään luomaan tupakkatuotteiden vähittäismyynnin valvonnalle sellaiset toimintaedellytykset, että niiden avulla voitaisiin parantaa tupakkalain säännösten noudattamista ja estää tupakkatuotteiden myynti alaikäisille sekä estää tupakkalain vastaisten tupakkatuotteiden vähittäismyynti laillisten jakelukanavien kautta. Myyntilupamenettelyn avulla kunta saa tupakkalain toimeenpanon valvontaa varten tarpeelliset tiedot kunnan alueella olevista tupakkatuotteiden myyntipaikoista ja myyntipisteistä, automaattisista myyntilaitteista, omavalvontasuunnitelmista ja myynnin valvontajärjestelyistä.

8.2.1 Kunnan valvonta- ja ilmoittamisvelvollisuudet ja menettely valvontatilanteissa

Tupakkalain 17 §:n 1 momentin (984/2008) mukaan kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa muun muassa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja sijoittelua myyntipisteessä, automaattisten myyntilaitteiden sijoittamista, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myyinnedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja rajoitusten noudattamista omalla toimialueellaan. Tupakkalain muutoksella (984/2008) tupakkalain 17 §:n 1 momenttiin lisättiin kunnalle velvollisuus valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelua myyntipisteessä (katso kohta 3.3.2).

Kunnan tulee tupakkalain 17 §:n 2 momentin (984/2008) mukaan kieltää säännösten vastainen toiminta, ja se voi ilmoittaa tupakkalain rikkomisesta viralliselle syyttäjälle tai Valviralle. Tupakkalain 20 §:n mukaan (487/1999) kunta voi tarvittaessa asettaa uhkasakon antamansa kiellon tai määräyksen tehostamiseksi tai se voi myös asettaa uhkan, että annetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Uuden tupakkalain 33 a §:ssä (984/2008) säädetään vähittäismyyntiluvan peruuttamisen edellytykseksi kunnan tai muun valvontaviranomaisen antama kirjallinen huomautus, varoitus tai sakkorangaisuus. Kirjallista huomautusta tai varoitusta ei sisällynyt aiemmin voimassa olleen tupakkalain säännöksiin. Näin tupakkalain muutoksella on laajennettu valvontaviranomaisen keinoja puuttua tupakkalain vastaiseen toimintaan myös kirjallisella huomautuksella tai varoituksella.

Kirjallinen huomautus tai varoitus on siis vähittäismyyntiluvan peruuttamisen edellytys. Tämä tulee ottaa huomioon valvontatilanteissa, sillä elinkeinonharjoittajan oikeusturvan toteutumisen vuoksi on oltava selvää, milloin kyseessä on myyntiluvan peruuttamisen edellytyksenä toimiva kirjallinen huomautus tai varoitus ja milloin taas kieltopäätös tai joku lievempi toimenpide (esim. kehoitus). Jos esimerkiksi tarkastuksella havaitaan, että mainontakieltoa on rikottu, siitä on annettava kirjallinen huomautus tai varoitus, jotta rikkomukseen olisi mahdollista vedota myyntiluvan peruuttamisen edellytyksenä. Kirjallinen huomautus voidaan tehdä tarkastuksen yhteydessä esimerkiksi tarkastuspöytäkir-

jaan, mutta huomautuksen antamisesta pitää olla selvä merkintä pöytäkirjassa (esimerkiksi jo otsikossa).

Kunnan viranomaisen voi itse tapauskohtaisesti harkita, riittääkö tupakkalain vastaisen toiminnan seuraamukseksi rikkomuksen tai laiminlyönnin toteaminen, opastaminen ja kehoitus korjata tilanne. Jos tämän ei katsota riittävän, valvontaviranomaisen voi antaa säännösten vastaisesta toiminnasta kirjallisen huomautuksen tai varoituksen. Valvontaviranomaisen voi myös kieltää säännöksen vastaisen toiminnan ja asettaa tarvittaessa uhkasakon antamansa kiellon tehosteeksi.

Tupakkalain muutoksella (984/2008) on muutoinkin yksinkertaistettu ja tehostettu kunnan valvontaviranomaisen menettelyä tupakkalain rikkomistapauksissa. Aiemmin voimassa olleen tupakkalain mukaan kunnan viranomaisen oli asetettava kieltopäätöksessä määräaika, jonka kuluessa säännösten vastainen toiminta oli lopetettava. Vain siinä tapauksessa, että elinkeinonharjoittaja vastoin kunnan viranomaisen antamaa kieltoa rikkoi kieltoa toistuvasti, kunnan viranomaisen pystyi ilmoittamaan rikkomuksesta viralliselle syyttäjälle. Menettely osoittautui käytännössä liian monimutkaiseksi ja tehoon valvonnan esteeksi. Tupakkalain muutoksella määräajan asettamisvelvollisuus ja syytteen nosto-oikeuden rajoitus poistettiin, ja kunnan viranomaisen valvontamenettely samalla yksinkertaistui.

8.2.2 Viranomaisen tarkastus- ja tiedonsaantioikeus

Kunnilla ja Valviralla on tupakkalain 28 §:n 1 momentin (984/2008) mukaan tupakkalain säännösten noudattamisen valvontaa varten oikeus päästä tarkastamaan tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden valmistus-, pakkaus-, varastointi- ja myyntipaikan tiloja ja toimintaa sekä valvonnassa tarvittavia asiakirjoja. Valvontaviranomaisilla on oikeus myös ottaa ja saada asianomaisen tuotteen valmistajalta, maahantuojalta ja myyjältä tutkimuksia varten tupakasta, tupakan vastikkeista, tupakkatuotteista ja tupakointivälineistä korvauksetta näytteitä, ja myös oikeus saada korvauksetta käyttöönsä tarvittavat tiedot, selvitykset, asiakirjat ja muu aineisto. Valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeus koskee tupakkalain 28 §:n 2 momentin (681/2002) mukaan myös valvontaa varten tarvittavia tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta.

Mikäli näytteitä, tietoja, selvityksiä, asiakirjoja ja muuta aineistoa ei anneta määräajassa, valvontaviranomaisen voi velvoittaa antamaan ne sakon uhalla. Uhkasakkoa ei saa kuitenkaan asettaa, jos asianosaista on aihetta epäillä rikoksesta ja pyydetty aineisto liittyy rikosepäilyn kohteena olevaan asiaan (tupakkalain 28 §:n 4 momentti, 984/2008).

9 Myyntiluvan peruuttaminen ja tupakan myyntirikkomus

9.1 Myyntiluvan peruuttaminen

Kunta voi harkintansa mukaan peruuttaa myönnetyn vähittäismyyntiluvan määräajaisesti tai pysyvästi, jos laiminlyönti tai rikkomus sitä edellyttää. Lupa voidaan peruuttaa, jos vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta, varoituksesta tai sakkorangaistuksesta huolimatta jatkaa säännösten vastaista toimintaa. Vähittäismyyntilupa voidaan peruuttaa määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuitenkin kuukaudeksi, tai pysyvästi.

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

Tupakkalain 33 a §:n 1 momentin (984/2008) mukaan kunta voi korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan **määräajaksi**, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos 10 b §:ssä tarkoitettun vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta, varoituksesta tai sakkorangaistuksesta huolimatta:

- 1) mainostaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoittaa näiden muuta myynninedistämistoimintaa 8 §:n 1 momentin vastaisesti;
- 2) myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä elinkeinotoiminnassa 10 §:n 1 momentin vastaisesti;
- 3) jättää ilmoittamatta 10 b §:n 3 momentissa tarkoitettuja olennaisia tietoja.

Edellä 3)-kohdassa olennaisilla tiedoilla tarkoitetaan esimerkiksi yhteisön toiminimen muuttumista.

Myyntiluvan peruuttamisen edellytyksenä siis on, että kunta tai muu valvontaviranomainen on antanut vähittäismyyntiluvan haltijalle kirjallisen huomautuksen, varoituksen tai sakkorangaistuksen 1)-3) kohdissa tarkoitetuista tupakkalain rikkomistapauksista ja myyntiluvan haltija tästä huolimatta edelleen jatkaa säännösten vastaista toimintaa. Toistuvuus ei välttämättä edellytä sitä, että esimerkiksi laissa kiellettyä tupakan myyntiä alaikäisille jatkettaisiin huomautuksen tai varoituksen jälkeen, vaan sitä, että myynti on voinut olla toistuvaa myös muulla tavoin arvioituna.

Määräajaksi peruutettu lupa tulee voimaan määräajan päätyttyä ilman erillistä uutta hakemusta.

Tupakkalain 33 a §:n 2 momentin (984/2008) mukaan kunta voi korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan **pysyvästi**, jos annettu kirjallinen huomautus tai varoitus ei ole johtanut toiminnassa esiintyneiden 1 momentissa tarkoitettujen epäkohtien poistamiseen ja lain rikkominen on toistuvaa tai tahallista tai se on myös kokonaisuutena arvostellen törkeää.

Lisäksi kunta voi saman pykälän 3 momentin nojalla korvauksetta perua myyntiluvan **pysyvästi**, jos myyntiluvan haltija myy, säilyttää tai antaa säilyttää myyntipaikassa tupakkatuotteita, joiden maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen on 10 a §:n mukaan kielletty (suunuuska) tai jotka ovat 7 tai 7 a §:n vastaisia (vähittäismyyntipakkauksia koskevat säännökset).

Tupakkatuotteiden myyntipaikoissa on ollut elinkeinotoiminnassa maahantuonti- ja myyntikiellon alais- ta suunuuskaa, jonka tupakkatuotteiden myyjä on ilmoittanut olevan tarkoitettu vain hänen omaan käyttöön. Viranomaiset ovat kuitenkin voineet osoittaa useassa tapauksessa, että kyseessä on ollut myyntiin tarkoitettu suunuuska. Tupakkalain vastaisten tupakkatuotteiden säilyttämisen kieltäminen on tarpeen tupakkalain vastaisten tuotteiden myynnin estämiseksi ja kunta voi peruuttaa myyntiluvan pysyvästi, jos myyntiluvan haltija säilyttää tai antaa säilyttää suunuuskaa myyntipaikassaan.

Samoin myyntilupa voidaan peruuttaa pysyvästi, mikäli myyntiluvan haltija myy, säilyttää tai antaa säilyttää myyntipaikassa tupakkatuotteita, jotka ovat 7 tai 7 a §:n (984/2008) vastaisia. Tupakkalain 7 §:ssä säädetään vähittäismyyntipakkausta koskevista edellytyksistä (pakkauksen vähimmäiskoko, pakkauksen merkinnät ja terveyshaittavaikutukset). Tupakkalain 7 a §:ssä puolestaan säädetään, että tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksessa ei saa käyttää sellaisia ilmaisuja, nimityksiä tai tavaramerkkejä, jotka luovat vaikutelman, että tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut. Vähittäismyyntipakkauksessa ei saa myöskään väittää, että tuote on paloturvallinen tai muuten luodaan mielikuvaa sen vaarattomuudesta tai siitä, että se on turvallisempi kuin muut vastaavat tuotteet.

On huomattava, että myyntiluvan pysyvän peruuttamisen edellytyksenä ei ole näissä tapauksissa kunnan tai muun valvontaviranomaisen antama kirjallinen huomautus, varoitus tai sakkorangaistus.

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

Pysyvästi peruutettu vähittäismyyntilupa voidaan myöntää uudelleen hakemuksesta aikaisintaan vuoden kuluttua vähittäismyyntiluvan peruuttamisesta (tupakkalain 33 a §:n 4 momentti). Tällöin luvan myöntämisen edellytyksien täyttymistä arvioitaessa tulee huomioida erityisesti se, että hakijan on osoitettava olevansa kykenevä vastaamaan myynnin valvontajärjestelyiden riittävydestä.

Myyntiluvan peruuttaminen tulee kysymykseen silloin, kun elinkeinonharjoittaja on osoittautunut sopimattomaksi myymään tupakkatuotteita ja seuraamuksen ensisijaisena tarkoituksena on lainvastaisesta mynnistä aiheutuvien haittojen ehkäiseminen. Suhteellisuusperiaate huomioon ottaen myynnin kieltämisestä ei olisi syytä käyttää ensimmäisenä seuraamuksena täysin satunnaisista ja toimivasta omavalvontajärjestelmästä huolimatta tapahtuneista rikkomuksista. Luvan peruuttaminen on yksilön oikeusasemaan puuttuvavana viranomaistoimena vaikutuksiltaan jyrkempi kuin haetun luvan epääminen. Lisäksi kunnan tulisi seuraamuksia harkitessaan ottaa huomioon suhteellisuusperiaatteen mukaisesti eri seuraamusten yhteisvaikutukset eli sanktiokumulaatio.

Tupakkalain 10 b §:n 6 momentin (984/2008) mukaan kunnan on ilmoitettava myyntiluvan peruuttamisesta Valviralle. Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan tupakan myyntiluparekisteriin.

9.2 Tupakan myyntirikkomus

Tupakkalain 31 c §:ään (984/2008) on koottu tupakkatuotteiden myyntiä ja muuta luovuttamista koskevien säännösten rikkomista koskevat rangaistussäännökset. Pykälän mukaan tupakan myyntirikkomuksesta voidaan tuomita sakkoon se, joka:

- 1) elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteen tai tupakointivälineen kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle henkilölle 10 §:n 1 momentin vastaisesti,
- 2) automaattisen myyntilaitteen sijoittamispaikan omistajana, haltijana, vastaavana hoitajana tai tähän tehtävään nimettynä työntekijänä laiminlyö valvoa 11 §:n mukaisesti automaattisesta myyntilaitteesta tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista,
- 3) elinkeinotoiminnassa myy tai muuten luovuttaa tupakkatuotteita ilman vähittäismyyntilupaa 10 b §:n vastaisesti taikka
- 4) tukkumyynnissä jälleenmyy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita muulle kuin toiselle tukkukaupalle tai vähittäismyyntiluvan haltijalle 10 d §:n vastaisesti.

Tupakkalain muutoksen (984/2008) myötä tupakan myyntirikkomuksen tunnusmerkistön sisältö muuttui. Aiemmin rangaistukseen tuomitsemisen edellytyksenä oli, että säännöstä rikottiin toistuvasti vastoin kunnan antamaa kieltoa. Sakkorangaistukseen tuomitsemisen edellytyksenä ei ole enää sen toteennäyttäminen, että kunnan antamassa kiellossa mainittua säännösten vastaista toimintaa on jatkettu tai se on uusittu asetetun määräajan jälkeen. Myös ennen lainmuutosta virallisen syyttäjän syytteen nosto-oikeutta oli rajoitettu siten, että syytteen nostaminen edellytti aina joko Valviran tai kunnan ilmoitusta. Uudessa tupakkalaissa tämä rajoitus on poistettu ja tupakan myyntirikkomus on nykyisin syyttäjän harkintavaltaan kuuluva asia.

Lisäksi myyntirikkomusta koskevassa pykälässä säädetään nyt rangaistavaksi tupakkatuotteiden elinkeinotoiminnassa tapahtuva myynti tai muu luovuttaminen ilman vähittäismyyntilupaa sekä tupakkatuotteiden tukkumyynti muille kuin toiselle tukkukaupalle jälleenmyyntiä varten tai kunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan saaneelle. Ennen lainmuutosta voimassa olleen myyntirikkomusta koskevan pykälän omavalvontasuunnitelman laatimista koskeva viittaus 10 §:n 2 momenttiin kumottiin tupakkalain

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

muutoksella, koska myyntiluvan yhdeksi edellytykseksi säädettiin hyväksyttävä omavalvontasuunnitelma.

Kunnan viranomaisen tulee kieltää tupakkalain säännösten vastainen toiminta tupakkalain 17 §:n 2 momentin (984/2008) mukaan, ja se voi ilmoittaa säännösten rikkomisesta suoraan viralliselle syyttäjälle. Kieltopäätökseen ei tarvitse enää uuden tupakkalain mukaan asettaa määräaikaa, jonka kulussa tulee säännösten vastainen toiminta lopettaa, vaan kunnan viranomaisen voi ilmoittaa säännösten rikkomisesta viralliselle syyttäjälle ilman määräajan asettamista, mikäli hän katsoo sen tarpeelliseksi.

Tupakkalain 10 b §:n 6 momentin (984/2008) mukaan kunnan on ilmoitettava myyntirikkomuksista Valviralle. Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan tupakan myyntiluparekisteriin.

Lisäksi tupakkalain 33 b §:n (984/2008) mukaan poliisin on ilmoitettava sille ilmoitetuista myyntirikkomuksista ja poliisin toimista asiassa myyntiluvan myöntäneelle kunnalle. Poliisi voi tietyissä tupakkalain valvontatilanteissa määrätä sakkorangaistuksen tai antaa vähäisissä tapauksissa suullisen tai kirjallisen varoituksen.

10 Lupa- ja valvontamaksut

Kunnan on perittävä elinkeinonharjoittajalta tupakkalain mukaisesta lupa- ja valvontatehtävästä maksuja. Tupakkalain 25 a §:n 2 momentissa (984/2008) säädetään myyntiluvasta ja sen valvonnasta ja valvontaan liittyvistä toimenpiteistä perittävistä maksuista.

Kunnan on perittävä tupakkatuotteiden myyntiluvasta hakijalta myyntiluvasta hyväksymänsä taksan mukainen maksu. Tällä maksulla katetaan myyntiluvan käsittelystä ja lupapäätöksestä aiheutuneet kustannukset. Lain mukaan kunta perii hyväksymänsä taksan mukaisen maksun myyntiluvasta, joten kielteisestä lupapäätöksestä ei voida periä maksua. Maksu peritään myös määräaikaisista luvista.

Lisäksi kunnan on perittävä myyntiluvan haltijalta myynnin valvonnasta ja valvontaan liittyvistä toimenpiteistä vahvistamansa taksan mukainen vuosittainen myyntipistekohtainen valvontamaksu. Samoin kuin myyntilupamaksu, myös vuosittainen valvontamaksu peritään määräaikaisista luvista. Vuosittainen valvontamaksu kattaa kaiken myynnin valvonnan, sekä kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän että muun myynnin valvonnan ja valvontatoimenpiteet, kuten tarkastukset, jotka tehdään myyntilupaan liittyvien rikkomusten epäilyn johdosta. Valvontamaksulla katetaan myös koulutuksesta ja myyntilupajärjestelmän ylläpidosta kunnalle aiheutuvat kustannukset. Vuosittainen valvontamaksu on myyntipistekohtainen, joten sen suuruutta määriteltäessä on syytä ottaa huomioon myyntipisteiden lukumäärä. Myyntipisteiden lukumäärä ilmaisee pääpiirteissään myyntitoiminnan ja valvontatarpeen laajuuden.

Tupakkalaki ei ota kantaa siihen, peritäänkö vuosittainen valvontamaksu kalenterivuosittain vai luvan myöntämispäivää seuraavaksi vuodeksi. Kunta voi päättää laskutuksensa kannalta parhaan käytännön ja ratkaisu on perusteltua sisällyttää taksapäätökseen.

Kunnan viranomaisen on aina syytä eritellä tarkastuspöytäkirjaan, mikä osa tarkastuksesta on myynnin valvontaa ja mikä taas suunnitelmallista tupakointikieltojen ja – rajoitusten valvontaa. Vuosittainen

Dnro 1911/11.02.02.09.00/2009
01.04.2009

valvontamaksu kattaa myynnin valvonnan ja se peritään vuosittain mutta tupakointikieltojen ja – rajoitusten valvonta laskutetaan toteutuneen suunnitelmallisen valvonnan perusteella jälkikäteen.

11 Säädökset

Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (13.8.1976/693, viimeisin muutos 19.12.2008/984)

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (24.1.2003/13)

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621)

Henkilötietolaki (22.4.1999/523)

Kuntalaki (17.3.1995/365)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyynnin oma-valvontasuunnitelmasta (26.2.2009/99)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakoinnin vähentämiseksi (25.2.1977/225)